

REGENERACJA CZY REWITALIZACJA MIEJSKIEJ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ?

REGENERATION OR REVITALIZATION OF URBAN PUBLIC SPACE?

Miłosz Zieliński

mgr inż.

Politechnika Krakowska
Wydział Architektury
Instytut Architektury Krajobrazu

STRESZCZENIE

Artykuł zwraca uwagę na problem rewitalizacji przestrzeni miejskich jako złożony proces zsynchronizowanych działań z różnych dziedzin. Regeneracja i odnowa miejskiego krajobrazu są tu traktowane jako jedne z elementów faktycznej rewitalizacji. Elementy te działając w sprzężeniu z innymi czynnikami tj. pobudzeniem społecznym, kulturalnym i in., dają nadzieję na ożywienie zdegradowanej przestrzeni. Przykładem takiego myślenia jest projekt rewitalizacji Placu Wałowego w Gdańsku¹.

Słowa kluczowe: krajobraz miejski, odnowa, ożywienie, przestrzeń publiczna, regeneracja, rewitalizacja.

ABSTRACT

The paper turns attention to the problem of regeneration of urban spaces as the complex process of synchronized actions in various fields. Regeneration and renewal of urban landscape are here regarded as the one of the elements of effective revitalization. These elements are acting in conjunction with other elements such as stimulation of the social, cultural and others. Offer hope for real revitalization of degraded area. An example of such thinking is Wałowy Square revitalization project in Gdansk.

Key words: regeneration, renewal, revitalization, public space, townscape.

¹ Projekt ten wraz z ideami na podstawie jakich powstał prezentowany był w postaci referatu podczas XIV Forum Architektury Krajobrazu: KRAJOBRAZ od-nowa

1. WSTĘP

Miasta będąc środowiskiem życia dla wielu mieszkańców powinny zapewniać przyjazne przestrzenie. Dlatego wysoka jakość przestrzeni miejskich, sposoby jakimi można ją kreować i odtwarzać wydają się być we współczesnym świecie jednymi z najbardziej palących tematów. Współczesny świat opanowany postępującą globalizacją niesie zagrożenia dla jakości krajobrazu miejskiego. Unifikacja przestrzeni, chaotyczna i bezplanowa urbanizacja, odśrodkowy rozrost i ciągle dogęszczanie obszarów miejskich, komercjalizacja oraz kultura konsumpcyjna są sporym niebezpieczeństwem dla estetyki krajobrazu miejskiego oraz jakości życia mieszkańców. Piękno miasta z początku wynikające z ukształtowania terenu i dostosowania miasta do warunków oferowanych przez przyrodę, później świadomie komponowane w czasach nowożytnych, gdzie determinanta estetyczna decydowała o postaci miasta rozumianej jako dzieło sztuki, w czasach industrializacji i nowoczesności zostało jakby zapomniane. Świat opanowany ideami ruchu nowoczesnego podążając w myśl odrzucania tradycyjnego sposobu kreowania przestrzeni miejskich neguje ulice, pierzeje, place i skwery oferując blokowiska i autostrady w zamian. Dosłownie rozumiany funkcjonalizm i pragmatyzm pozbawił przestrzenie miejskie skali bliskiej człowiekowi². W miastach czasów ponowoczesnych obserwujemy ponowne zwrócenie uwagi w stronę przestrzeni publicznych – miejsc realizowania się życia ludzkiego. Wydaje się, że miasta powinny być miejscem relacji pomiędzy tym, co zbudowane a codziennością doświadczeń³. Miejskie przestrzenie powinny być określonymi przez architekturę ramami dla sieci powiązań wielu przejawów życia społecznego⁴. Tymczasem spacerując po polskich miastach trudno oprzeć się wrażeniu, że ciągle mamy więcej do zrobienia niż już zrobionego. Ciągle można odnaleźć „znijaczone” przestrzenie miejskie. Istnieje wiele przyczyn takiego stanu rzeczy. Jedną z nich jest niewątpliwie spuścizna komunistycznej doktryny, po której wszystko co wspólne czy publiczne rozumiane jest jako niczyje. Brak właściciela/i czy też osób utożsamiających się z daną przestrzenią, użytkowników świadomie powiązanych z miejscem prowadzi do degradacji nie tylko przestrzeni publicznych, ale także do zatracania relacji interpersonalnych⁵.

Ryc. 1. Rejon Placu Wałowego na zdjęciu lotniczym. Źródło: [il. www.mapy.google.pl](http://www.mapy.google.pl)

Fig. 1. Wałowy Square at the aerial view Source: www.mapy.google.pl

² Kosiński W., 2008, *Preliminaria badań nad problematyką: Piękno miasta* [w:] *Przestrzeń i Forma* nr 10, wyd. SFERA, Szczecin, s.13-42,

³ Loegler R., 2011, *Miasto to nie architektoniczna zabawa*, wyd. RAM, Kraków-Białystok s.16-17,

⁴ *Ibidem*, s.14

⁵ Pawłowska K., 2001, *Idea swojskości miasta*, wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.

Piękno i atrakcyjność przestrzeni miejskich może wynikać nie tylko z układu i jakości form je tworzących, ale także z ludzi czyli mieszkańców i potencjału jaki mogą wnieść do miasta. Dzieje się tak ponieważ człowiek będąc twórcą krajobrazu jest w istocie także jego elementem. Kreacja odbywa się na zasadzie łączenia czynnika przyrodniczego i kulturowego, w których wizualizuje się aktualny stan umysłu i kondycja ducha społeczeństwa. Bycie człowieka elementem krajobrazu jest tym ważniejsze, że człowiek będący w polu widzenia, oddziałuje na zmysły silniej niż inne nieożywione elementy⁶. Podkreślanie roli ludzi w przestrzeni publicznej zajmuje się Jan Gehl. Przywołuje on skandynawskie powiedzenie, że „ludzie przychodzą tam gdzie są ludzie” i sama obecność innych daje szansę zaistnienia relacji lub zdarzeń⁷. Miarą witalności przestrzeni miejskich jest więc człowiek. Jego obecność nadaje przestrzeni miasta sens oraz wymiar estetyczny. Dobrze jest, kiedy próby odnowy krajobrazu miejskiego nie ograniczają się jedynie do zabiegów konserwatorskich czy też estetyzacji przestrzeni ale prowadzą do wytworzenia się warunków dla indywidualnego i społecznego rozwoju oraz rzeczywistego ożywienia przestrzeni miasta tak, aby uroda miasta idąc w parze z użytecznością przestrzeni przyczyniała się uzyskania stałego efektu ożywienia⁸.

Ryc. 2. Bastion św. Gertrudy widziany od strony bastionu Żbik
Źródło: il. : K. Jakubowski

Fig. 2. St. Gertrude Bastion seen from the Żbik Bastion Source: : K. Jakubowski

Kwestią bezdyskusyjną jest potrzeba rewitalizacji przestrzeni publicznych w miastach. Niestety rewitalizacja czyli ożywienie często traktowana jest powierzchownie. Raczej jako odnowa wartości fizycznych i materiałowych, a nie jako pobudzenie w głębszym sensie. Błędne jest utożsamianie procesu rewitalizacji z działaniami regeneracyjnymi. Problemem wydaje się wiara (głównie samorządów) w uleczejacą moc powierzchownych remontów przestrzeni publicznych jako czynnika inicjującego rewitalizację przestrzeni miejskich. Wynika to z zamiennego używania słów regeneracja i rewitalizacja. W językach anglosaskich słowa te są synonimami. Regeneracja jednak jest tylko fizycznym poprawieniem przestrzeni bez jej ożywiania i może być jedynie składnikiem faktycznej rewitalizacji.⁹

Uroda miasta jest wyrazem kultury społeczeństwa¹⁰, tym istotniejsze powinno być dla współczesnych pokoleń pochylenie się nad przestrzeniami dziś zdegradowanymi, a kiedyś będącymi materializacją myśli ówczesnych pokoleń. Jednak w dzisiejszych czasach

⁶ Jeleński T., 2007, *Ludzie w krajobrazie miasta* [w:] Czasopismo Techniczne, zeszyt 10, Międzynarodowy Kongres Polskich Architektów Krajobrazu, Kraków, s.140-142,

⁷ Gehl J., 2009, *Życie między budynkami*, wyd. RAM, Kraków, s.25

⁸ Jeleński T., 2009, *Estetyzacja i stosowność w krajobrazie urbanistycznym* [w:] *Uroda Miasta* z cyklu *Odnowa Krajobrazu Miejskiego*, wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice, s.109-150,

⁹ Hrabiec A., 2010, *Przestrzeń formy, forma przepływu*. *Przestrzeń i Forma*, nr 14, wyd. SFERA, Szczecin, s.187- 194,

¹⁰ Kosiński W., 2009, *Uroda miasta – wyraz kultury społeczeństwa* [w:] *Uroda Miasta* z cyklu *Odnowa Krajobrazu Miejskiego*, wyd. Politechniki Śląskiej, s.479-488, Gliwice,

sama rewaloryzacja krajobrazu może okazać się działaniem zbyt powierzchownym i mało odpowiadającym potrzebom współczesnego człowieka. Potrzeba aby regeneracja materii wewnątrz urbanistycznych stała się jednym z elementów ożywienia obszarów miejskich. Innym elementem takiej reanimacji powinna być aktywizacja społeczności. Można osiągnąć ją przez wprowadzenie rewitalizacji kulturalnej. Dobrze jest kiedy oba te elementy wykorzystane są synergicznie, jako asumpt do trwałego rozwoju i prawdziwego ożywienia przestrzeni publicznych w mieście.

Ilustracją dla takiego myślenia jest nagrodzona¹¹ konkursowa koncepcja dla Placu Wałowego w Gdańsku¹². Projekt ten zakłada uczytelnienie manierystycznego charakteru wnętrza urbanistycznego, regenerację jakości przestrzeni publicznej i jej krajobrazową adaptację na scenę dla dziania się życia, wprowadzenie aktywatorów kulturalnych i pobudzenia społecznego, a wszystko to wyrastające z kontekstu przestrzennego, lokalnych tradycji i specyficznego *genius loci*.

Ryc. 3. Brama Nizinna widziana od strony północnej. Źródło: il. : K. Martyna-Jakubowska

Fig. 3. Nizinna Gate seen from the North. Source: K. Martyna-Jakubowska

Ryc. 4. Gmach Małej Zbrojowni, powstały w latach 1643-1645 pierwotnie pełnił funkcje militarne, obecnie jest siedzibą gdańskiej Akademii Sztuk Pięknych. Stanowi istotny element w kompozycji urbanistycznej Placu Wałowego. Źródło: il. K. Martyna-Jakubowska

Fig. 4. Small Armoury building, built in the years 1643-1645 originally served as military headquarters. Now is the seat of Gdansk Academy of Fine Arts. Is an important element in Wałowy Square urban composition Source: K. Martyna-Jakubowska

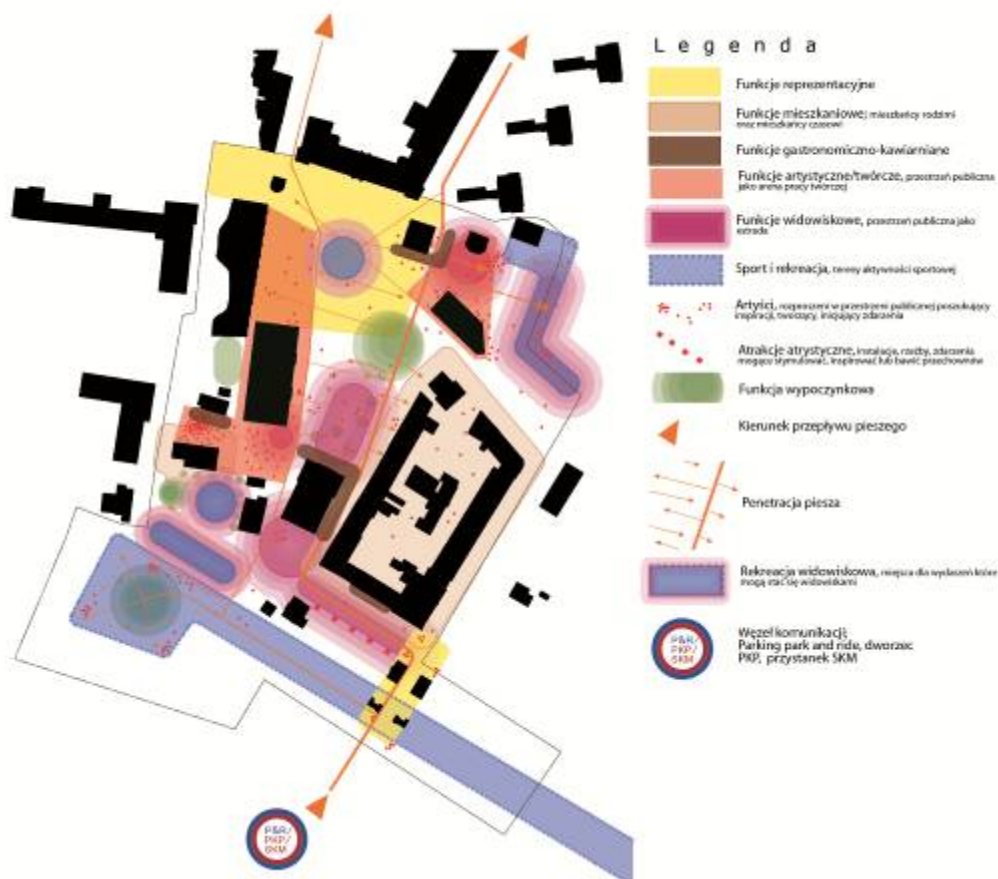
¹¹ Praca autorstwa zespołu w składzie: Wojciech Kawalec, Laura Klimczak, Jan Kocieniewski, Paulina Nosal-ska, Miłosz Zieliński uzyskała pierwszą nagrodę równorzędną.

¹² Konkurs ten organizowany przez firmę AMS oraz Urząd Miasta Gdańska był elementem programu Bramy Kraju, który koncentruje się na tworzeniu marki i dobrego wizerunku miejsc, ze szczególnym naciskiem na kształtowanie przestrzeni publicznych.

2. GENIUS LOCI

Plac Wałowy znajduje się w centrum Gdańska, w granicach XVI i XVII wiecznego obwałowania. Na wstępie warto wyraźnie podkreślić tożsamość lokalną Placu Wałowego jako miejsca o niezatartej własnej odrębności przy jednoczesnym bardzo silnym powiązaniu ze ścisłym centrum Gdańska. Związek ten czytelny jest zarówno w sferze symbolicznej – Plac Wałowy jako brama do miasta Gdańska – oraz czysto wizualnie – perspektywa z bastionu Św. Gertrudy ponad placem zwieńczona jest panoramą szczytów wież ratuszowych oraz katedralnych.

Schemat dynamicznych interakcji pomiędzy funkcjami ożywionej dzielnicy

Ryc. 5 Schemat ukazujący zasięg programowanych aktywności oraz relację pomiędzy nimi. Przepływ aktywności ma charakter dynamiczny. Źródło: il. archiwum autora

Fig. 5 Diagram showing the range of programmed activities and the relationship between them. The flow of activity is dynamic. Source: The author's archive

Sama nazwa „Plac Wałowy” tłumaczy pochodzenie tego wnętrza urbanistycznego. Położony pomiędzy broniącymi miasta wałami średniowiecznym oraz nowożytnym plac do dziś zachowuje tę tradycję nie tylko w nazwie ale także w pozostałych zabytkach architektonicznych. Nieistniejąca aktualnie średniowieczna ziemna kurtyna rozpięta była pomiędzy dwoma basztami: Białą oraz Pod Zrębem wraz z basztami stanowiła południową linię obwałowań tzw. Starego Przedmieścia. Kierunek ten wytycza współczesny przebieg

północnej granicy placu, a baszty są cennym dziedzictwem kulturowym.¹³ Za załączek Placu Wałowego można uznać plac przed bramą do miasta, przy baszcie Białej. Bardziej określony zarys plac otrzymał po wybudowaniu nowożytnych fortyfikacji. Elementy XVII wiecznej fortyfikacji determinowały urbanistyczny rozwój tej przestrzeni a zachowane są w pobliżu Placu Wałowego do dziś. Najważniejszymi obiektami są tu niewątpliwie ziemny Bastion Św. Gertrudy (il.2) z zachowanymi kazamatami – broniący południowo zachodniego narożnika miasta, Brama Nizinna z 1626 roku (il. 3) oraz budynek tzw. Małej Zbrojowni powstały w latach 1643-1645 (il.4), który był wówczas strategicznym magazynem ciężkich moździerzy oraz dział¹⁴. Nie da się zaprzeczyć, że budowa siedemnastowiecznych obwarowań przyczyniła się do wytworzenia charakterystycznej przestrzeni miejskiej do której walorów należy zaliczyć położenie w pobliżu nabrzeża Motławy, bliskości bramy miejskiej, posiadanie własnego sporego placu miejskiego z obiektem Małej Zbrojowni jako bryły wewnątrz. W okresie po drugim rozbiórze Polski Plac Wałowy został wyłączony z ogólnodostępnej przestrzeni publicznej i zagospodarowany został jako plac ćwiczeń militarnych. Plac odzyskał publiczny charakter pod koniec XIX wieku i stał się miejskim skwerem, lecz nigdy nie przywrócono mu wczesnonowożytnego charakteru prestiżowego publicznego wnętrza urbanistycznego¹⁵. Dziedzictwo nowożytnej urbanistyki i inżynierii militarnej pozostaje niewątpliwym walorem miejsca. Innymi, bardziej współczesnymi wartościami są min.: bliskość urzędów, szkół oraz siedziba ASP; dziewiętnastowieczny budynek dawnego lombardu tworzący swoją północną elewacją południową pierzeję placu i dzielący przestrzeń na mniejsze, kameralne wnętrza. Kolejnym ważnym atutem wzbogacającym wartość lokalną jest rozwijająca się tradycja obecności na Placu Wałowym zdarzeń związanych z corocznym festiwalem teatrów ulicznych FETA.

Ryc. 6. Rysunek nawierzchni tworzony przez siatkę szyn będących osnową dla mobilnych platform. Źródło: il. archiwum autora

Fig. 6. Figure surfaces created by the network of rails which are matrix for mobile platforms. Source: The author's archive

¹³ Baszta Biała zrujnowana podczas II Wojny Światowej, została odrestaurowana w latach 80 XX wieku i jest zachowana obecnie w dobrym stanie. Baszta pod Zrębem przetrwała działania wojenne lecz ze względu na pozostawienie jej samej sobie pozostaje aktualnie w stanie ruiny.

¹⁴ Friedrich J., 2008, *Gdańsk Miasto Wolności*, wyd. VIA, Toruń s.18-33

¹⁵ Kostarczyk A., 2010, Studium urbanistyczno-konserwatorskie dla koncepcji programowo-przestrzennej zagospodarowania Placu Wałowego w Gdańsku, załącznik do regulaminu konkursu, maszynopis niepublikowany, Gdańsk

Potencjał dziedzictwa kulturowego i urbanistycznego tego miejsca jest ogromny i został wykorzystany przy projektowaniu działań rewitalizacyjnych.

3. WĄTEK TWÓRCZY KONCEPCJI

3.1. Estetyzacja

Najbardziej namacalnym elementem – efektem pracy architekta krajobrazu – jest estetyzacja przestrzeni. W przypadku Placu Wałowego oparta została na nadaniu jej kierunku myślenia jako o scenie dla dziania się życia. Słowo „scena” budzi skojarzenia z przestrzenią możliwości. Jeśli przestrzeń taka jest dobra, jest elastyczna dostosowując się do wymagań użytkowników, aktualnych warunków, i procesów¹⁶. Scena taka jest areną dla wydarzeń prowokowanych przez funkcje obiektów otaczającej zabudowy, inspirujący wygląd miejsca, oraz widok innych użytkowników przestrzeni. Mozaika funkcji generuje konieczność splatania się różnych potrzeb i form aktywności tworząc tym samym szanse zaistnienia nowych relacji interpersonalnych (il.5). Dzięki temu przestrzeń publiczna jest ramą dla zdarzeń, spotkań, doświadczeń i przeżyć. Obiekty będące zapleczem danej funkcji generują aktywności typowe. Przecinanie i przenikanie się różnych aktywności daje szansę wytworzenia kolejnych, wcześniej nieprogramowanych zdarzeń. Aktywność jednych jest atrakcją dla drugich¹⁷. Przykładowo jeżeli studenci wyjdą ze swoją pracą w przestrzeń publiczną da to możliwość zwykłym ludziom spotkania z innym punktem widzenia i zweryfikowania swojego wyobrażenia na temat pracy innego człowieka, w tym wypadku artysty. Proponowana w przybliżonej koncepcji aranżacja miejskiego krajobrazu zakłada szerokie możliwości kreacji i modyfikacji przez użytkowników ramy w której ma nastąpić spotkanie. Nie jest tu proponowane konkretne rozwiązanie lecz kanwa na której rozgrywać się ma proces tworzenia i modyfikowania zależnie od aktualnych potrzeb.

Ryc. 7. Widok Placu Wałowego z lotu ptaka. Źródło: il. archiwum autora

Fig. 7. Wałowy Square, aerial view
Source: The author's archive

Plac Wałowy ma szansę stać się ważnym punktem na planie Trójmiasta. Może znów być "bramą". Lokalizacja po południowej stronie placu istotnego węzła komunikacyjnego (parking park&ride, przystanek SKM, dworzec kolejowy) czyni z opracowywanej przestrzeni pierwszą atrakcją na kierunku do centrum. Oznacza to że Plac Wałowy powinien stać się pierwszym salonem miasta. Symbolika bramy nabiera tu jeszcze większego wy-

¹⁶ Franta A., 2009, *Uroda miasta – uroda komunikatywności* [w:] *Uroda Miasta* z cyklu *Odnowa Krajobrazu Miejskiego*, wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice, s.57-66,

¹⁷ Gehl J., 2009, *op. cit.*, s.73-79

razu, kiedy uświadomimy sobie, że Gdańsk będąc miastem portowym od dawien dawna był „bramą kraju”, platformą wymiany handlowej, kulturowej, intelektualnej. Powyższe tropy z lokalnej tradycji portowej ale także militarnej, której wyraźnie wyczuwalny duch otacza przestrzeń, stały się podstawą dla oparcia głównego wątku twórczego niniejszej koncepcji.

Płaszczyzna podstawy placu została pokryta delikatną siatką szyn tworząc tym samym subtelny rysunek nawierzchni ale przede wszystkim osnowę dla mobilnych platform (il.6). Pomysł na system szyn i zestawialnych platform wywodzi się ze skojarzeń z krajobrazem portowym i fortecznym. Platformy jak drewniane skrzynie przesuwane niegdyś na terenie portu po rozładunku, czy też skrzynie ze sprzętem wojskowym przenoszone na placu przed zbrojownią, są teraz elementem modyfikowalnej aranżacji placu. Użytkownicy mogą przemieszczać platformy i zestawiać je zależnie od potrzeby. Raz platformy zsunięte na środek placu są sceną widowiskową lub parkietem tanecznym, innym razem stają się wybiegiem mody, kiedy indziej swobodnie rozsunięte są intymnymi gabinetami ze stolikami gdzie pijąc herbatę przyglądamy się pracy siedzącego opodal malarza, albo są przestrzenią czasowej wystawy artystycznej.(il. 7 i il. 8) Atrakcyjne, mobilne i w pełni adaptowalne wyposażenie placu daje szansę na podniesienie jego rozpoznawalności, czyniąc go atrakcyjnym celem (il.9). Platformy na stalowych kołach mimo swojego ciężaru można śmiało pchnąć w przód po szynach, tak ja proces rewitalizacji ma szansę pchnąć Plac Wałowy w czas jego ponownej świetności. Pojedyncza platforma jest drewnianym kwadratowym podestem o boku 6m i wysokości 1m. Aby udostępnić platformę możemy korzystając z ukrytych wewnątrz mechanizmów w łatwy sposób przystosować ją jak na ilustracji nr 10.

Ryc. 8. Nocny widok Placu Wałowego z lotu ptaka Źródło: il. archiwum autora

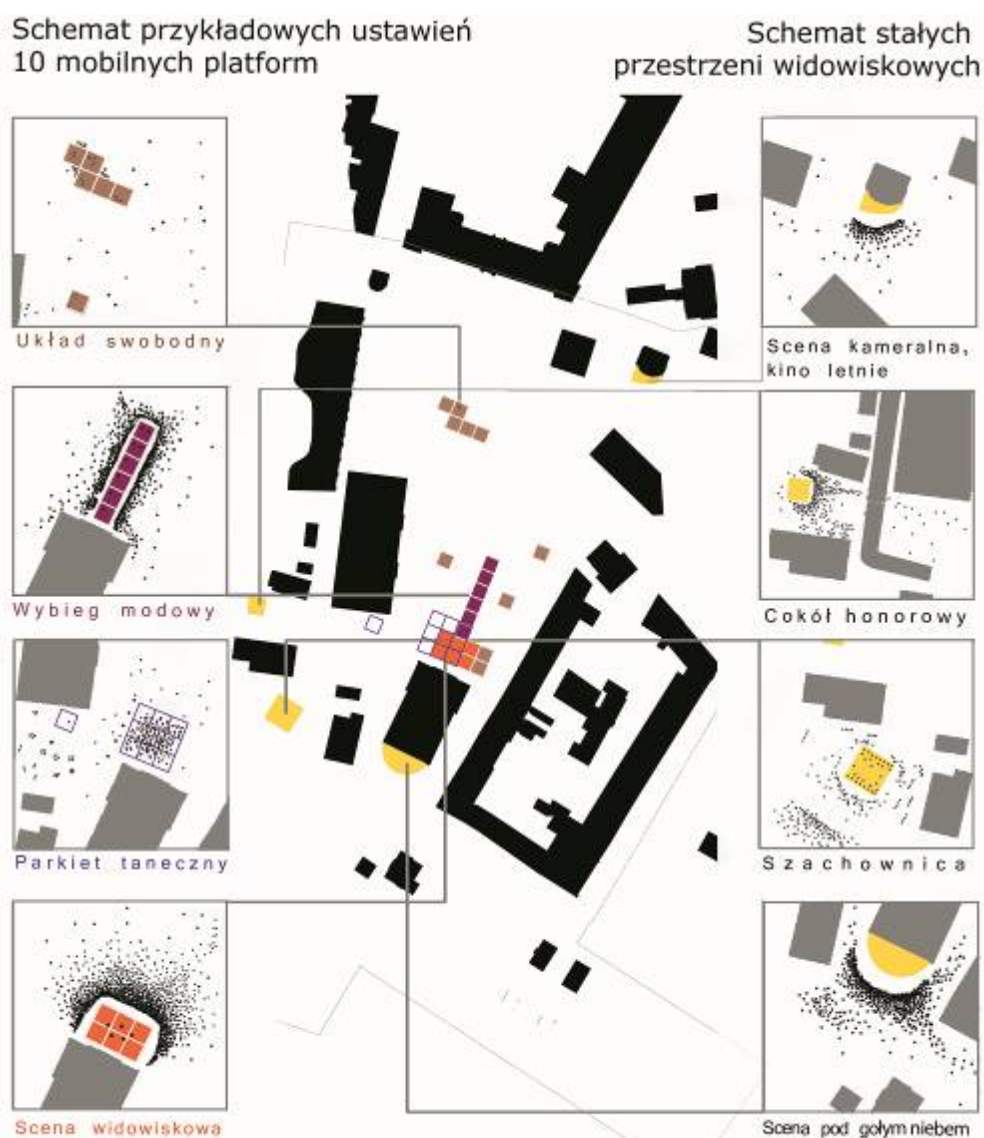
Fig. 8. Wałowy Square, aerial view by night. Source: The author's archive

Charakterystyczny nieregularny kształt placu powinien zostać zachowany gdyż właśnie ta odmienność buduje tożsamość lokalną tego miejsca. Niemniej jednak wydaje się, że przestrzeń wymaga choćby symbolicznego zaznaczenia „centrum”¹⁸. Oznaczenie takie potrzebne jest dla zorganizowania przestrzeni przed wejściem do Małej Zbrojowni (siedziby ASP) jako miejsca centralnego. Wynika to nie tylko z warunków funkcjonalnych ale także z uwarunkowań kompozycyjnych. Zaznaczone prostokreślną w narysie sadzawką miejsce formalnie ważne znajduje się w punkcie przecięcia najważniejszych osi widokowych, których zamknięcia ogniskują się na najistotniejszych obiektach wokół

¹⁸ Norberg-Schulz Ch., 2000, *Bycie, przestrzeń i architektura*, wyd. MURATOR, Warszawa, s.18-20

placu. Zaznaczenie „centrum” sugeruje rangę tego miejsca¹⁹ i tworzy subiektywną w odbiorze agorę.

Odtworzenie wyrazu Placu Wałowego jako manierystycznego wnętrza urbanistycznego, udostępnienie bastionów i zwrócenie uwagi na zabytki architektury tworzy szansę na rozwój coraz popularniejszej turystyki kulturowej. Perspektywy te zwiększa rozpoznawalność placu wśród mieszkańców a także na zewnątrz.

Ryc. 9. Schemat obrazujący przykładowe możliwości ustawień platform w zależności od potrzeby adaptacyjnej. Źródło: il. archiwum autora

Fig. 9. Scheme illustrating the possibilities of mobile platform setting. Source: The author's archive

3.2. Aktywizacja kulturowa

Została przemyślana jako zespół działań wprowadzających w przestrzeń miejską gospodarza, wydarzeń oraz „magnesów kulturalnych”. Studenci i pracownicy gdańskiej ASP

¹⁹ *Ibidem*, s.39

Ryc. 11. Pracownia rzeźby pod gołym niebem
Źródło: il. archiwum autora
Fig11. Laboratory of sculptures under the open sky.
Source: The author's archive

Ryc. 12. Kąpielisko szachowe; miejsce aktywizacji. Źródło: il. archiwum autora
Fig12. Chess area; activation place. Source: The author's archive

Ryc. 13. Rzut całości założenia. Źródło: il. archiwum autora
Fig. 13. Masterplan. Source: The author's archive

Aktywizację kulturalną pobudzać ma także instytucja o roboczej nazwie "Arsenał Sztuki". Koncepcja przewiduje tu ośrodek pracy twórczej, który dysponując pracownikami artystycznymi do wynajęcia i bazą noclegową stanowił by interesujący cel dla artystów z kraju i zagranicy. Przebywanie tu znakomitych artystów przyciągnęło by jednocześnie innych ludzi, warto byłoby bowiem przyjść tu wieczorem do kawiarni i być może spotkać kogoś interesującego. Równocześnie kontakt młodych adeptów sztuki z doświadczonymi twórcami może dla obu stron być inspirujący. Kwartal zabudowy tworzący wschodnią pierzeję Placu Wałowego w autorskiej wizji widziany jest jako miejsce życia codziennych użytkowników: stali mieszkańcy, studenci i turyści. Poza mieszkaniami prywatnymi kwartał mieścił by w sobie partery usługowe, mieszkania studenckie, pensjonat, oraz obiekty kulturalne takie jak galeria sztuki. Zarówno „Sceny Wałowe”, „Arsenał Sztuki” jak i inne nowe funkcje stworzą nowe miejsca pracy i ruch z zewnątrz.

4. WNIOSKI

Rewitalizacja przestrzeni miejskiej polega na ożywieniu – ponownym zdefiniowaniu atrakcyjności miejsca poprzez funkcjonalne, społeczne i estetyczne korekty, które zaowocują zwiększeniem witalności przestrzeni. W takim rozumieniu definicji rewitalizacji, regeneracja materii wewnątrz urbanistycznych – przestrzeni publicznych – ulic czy placów jest jednym z narzędzi dających nadzieję lecz nie gwarantującym faktycznego ożywienia obszaru. Kolejnym narzędziem może być aktywizacja kulturowa, ekonomiczna, społeczna itp. Podczas prowadzenia procesu rewitalizacji trwałemu odnowieniu powinien ulec też wizerunek miejsca w świadomości mieszkańców i stałych użytkowników jako miejsca wartościowego.

Zgodnie ze współczesnym zapotrzebowaniem na dobre przestrzenie publiczne, dobrze jest jeśli w wyniku tych działań miasto otrzyma miejsce rozumiane jako przestrzeń witalna – atrakcyjna, intrygująca, nie pozbawiona wartości estetycznych i pełna ludzi – jej użytkowników i elementów jednocześnie. Takie myślenie bliskie jest idei *Placemakingu*²⁰ czyli podnoszeniu wartości przestrzeni publicznych do rangi miejsc aktywizujących lokalne społeczności oraz budowaniu wyjątkowej tożsamości miejsc i zintegrowaniu ich z tkanką społeczną²¹.

Podniesienie jakości estetycznej przestrzeni placu □ estetyzacja, zwiększa atrakcyjność miejsca jako tła dla codziennych wydarzeń. Witalność miejsca powinny napędzać także „magnesy kulturalne”. Miejsce to będzie warto odwiedzić bo będzie tu zawsze szansa, przeżycia lub zobaczenia czegoś ciekawego. Regeneracja miejskiej tkanki jest więc częścią składową rewitalizacji, w wyniku której miasto odzyskuje przestrzenie żywe.

REGENERATION OR REWITALIZATION OF URBAN PUBLIC SPACE?

1. INTRODUCTION

Cities being a habitat for many residents should provide a friendly space. The modern world dominated by globalization carries risks for the quality of the urban landscape. The unification of space, chaotic urbanization, commercialization and consumer culture are a big threat to urban landscape aesthetics. There are also a threat to quality of human life.

²⁰ *Jak przetworzyć Miejsce, Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*. 2009, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków,

²¹ *Ibidem*,

The beauty of the city from the beginning due to the terrain, then consciously formulated in modern times, where the factor determined the aesthetic character of the city understood as a work of art, in times of industrialization seems to be forgotten. World mastered the ideas of the modern movement, rejected the traditional way of creating urban spaces. Disappeared traditional streets, frontages, and squares. Appeared blocks and motorways in return. Literally understood functionalism and pragmatism deprived urban areas close to human scale. In the postmodern cities we observe the re-draw the attention towards the public spaces - places to implement a human life. Urban areas should be defined by the architecture of the framework for the networking of many manifestations of social life. Meanwhile, walking in the Polish cities it is obvious that we still have more to do than those already captured. The beauty and attractiveness of urban areas may result not only from the system and the quality of their constituent forms, but also with the people and the potential that can bring to the city. This is because man, being the creator of the landscape is in fact also a townscape element. Being a human element in the landscape is even more important because a person who is in the field of view, affects the senses more strongly than any other inanimate items. A measure of the vitality of urban areas is human. His presence gives the sense of urban space and the aesthetic dimension. It is good when you try to renewal of the urban landscape is not limited to conservation or the aesthetics of space but also tend to produce the conditions for individual and social development and the actual recovery of the city area so that the beauty of the city walking hand in hand with the utility of space contributed to a constant effect revitalization. A matter of indisputable is the need of revitalization of public spaces in cities. Unfortunately, recovery or regeneration is often treated superficially. Rather as a renewal of physical and material, and not as stimulating a deeper sense.

Beauty of the city is an expression of culture of the society, the more important it should be for today's generations of slope above the spaces now degraded, and the materialization of thoughts which are used to contemporary generations. The need to design urban regeneration of matter has become one of the elements of urban revitalization. Another component of the resuscitation should be activation of the community. You can achieve it by introducing the cultural revitalization. It is good when both of these elements are used synergistically, as the rise to sustainable development and true revival of public spaces in the city.

Illustrative of such thinking is awarded concept of competition for Wałowy Square in Gdańsk. This project involves arrangement Mannerist urban character of the townscape, the regeneration of the quality of public space and the adaptation of townscape for the stage for a life of knitting, the introduction of activators stimulate cultural and social, all growing out of spatial context, local traditions and specific genius loci.

2. GENIUS LOCI

Wałowy Square is located in the city center, within the limits of the sixteenth and seventeenth century embankments. At the outset it is worth to emphasize the identity of a local square indelible as a place of their own identity, while a very strong connection with the center of Gdansk. This relationship is clear in both the symbolic: Wałowy Square as a gateway to the city of Gdansk; and purely visual: the prospect of the bastion of St. Gertrude over square topped with a panorama of peaks and towers of the cathedral and town hall.

The name - Wałowy Square (Wall/Rampart Square) - explains the origin of the urban interior. Situated between the medieval ramparts defending the city and the renaissance square still retains this tradition not only in name but also in other architectural monuments.

Heritage of renaissance urban planning and engineering of military remains the undoubted advantage of space. In other, more modern values are: Proximity to offices,

schools and the seat of the ASP (Academy of Fine Arts); nineteenth-century building of the former pawn shop that creates its northern elevation of the southern frontage of the square and dividing the space into smaller, intimate interior. Another important advantage of enriching the value of the local tradition is growing presence in the Wałowy Square events associated with the annual festival of street theater FETA. The potential of urban cultural heritage and this place is huge and has been used in the design of regeneration activities.

3. CREATIVE CONCEPT

The most tangible element - the result of work of landscape architect - is a nice looking space. If Wałowy Square is based on providing the direction of thinking as a stage for knitting life. The word 'stage' arouses associations with the space of possibilities. If this space is good, is flexible to adapt to user requirements, current conditions, and processes. This scene is an arena for events caused by features of the objects surrounding buildings, inspiring look elsewhere, and views of other users of space. Mosaic of functions generates the necessary interplay of the different needs and forms of activity and thus create the chance of occurrence of new interpersonal relationships (Fig. 5). Thanks to this public space is a frame for events, meetings and experiences. Objects that are a function facilities generate characteristic activity. Parting and interpenetration of different activities gives another chance to produce, never planned events. Some activity is an attraction for others. For example, if students come out with their work in public spaces will give ordinary people the opportunity to meet with another point of view and verify their ideas about the work of another man, in this case the artist. The proposed arrangement of the approximated concept of urban landscape provides broad flexibility to create and modify users in a framework which is to be meeting. It is not proposed a specific solution but the canvas on which to play is the process of creating and modifying according to current needs.

3.1. Aesthetics

The plane of the square base is covered with fine mesh rails thereby creating a subtle drawing surface but especially the carcass for mobile platforms (Fig. 6). The idea for a system of rails and platforms derives from associations with the landscape of the port and fortress. Platforms such as wooden boxes moved once in the port after unloading, or crates of military equipment transferred to the square in front of armory, are now part of customizable interior square. Users can move the platform and assemble them as needed. Once seated on the platform center of the square is a spectacular scene or a dance floor, other times they become rundown of fashion, at other times are easily split in intimate parlors with tables where we look at drinking tea sitting near the painter's work, or are temporary exhibitions of artistic space. (Fig. 7 and Fig. 8) Attractive, and fully customizable mobile site features are an opportunity to raise its recognition, making it an attractive target (Fig. 9).

3.2. Cultural activation

It was thought as a set of activities in urban space introducing a host of events and "cultural magnets." Students and staff of the Gdansk Academy of Fine Arts they could be invited to the role of hosts of Wałowy Square - out of the walls of the university and to work in public spaces. Workshop was thus provided relief under the open sky, on a small square on the southern facade of the Small Armoury. This square is an interesting annex for Wałowy Square, where people had the opportunity to explore the creative process (Fig. 11). Both young artists and passers influenced by each other in an inspiring way. Occurred by chance formation of a relationship, the initiation events. Another excuse to visit the square, read: Meetings and experience something interesting, she could be moderated by the Academy of Fine Arts share the best selection of semester work and honoring its installation on a special pedestal. Creation of such or similar traditions would

be an important element in shaping the Wałowy Square recognition and enrichment of its identity. Inspiration landscape linkages harbor defense and finds its reflection in the recreational program, which also has to strengthen the attractiveness and local traditions.

Complementing this should become a "cultural magnets." The first of these could become a building which formerly housed the pawnshop. This fascinating building in this concept is gaining the rank of the dominant culture. The working name of "Rampart Stages" suggests that, adapted for theater and entertainment facility which serves the theater, cabaret, and facilities for the summer street theater. (The organization of such an institution should be the subject of a separate social project). The concept of the building has two stages: a year-round inside the south side, and the summer with the audience on a quiet square in the back.

Cultural activation has also encouraged cultural institution with the working name "Arsenal of Art." The concept here provides a center for creative work, which having art studios for rent and base that was an interesting destination for artists from home and abroad. Being attracted great artists here that while other people, because it would be worthwhile to come here in the evening for coffee and maybe meet someone interesting. At the same time young students has opportunity to contact with experienced developers. It may be mutually inspirational. Quarter buildings forming the eastern frontage of the Square, in the author's vision is seen as a place of everyday life members: permanent residents, students and tourists. In addition to private dwellings by quarter housed in a ground floor service, student housing, pensions, and cultural facilities such as art gallery. Both "Rampart Stages", "Arsenal of Art" and other new features will create new jobs and move from the outside.

4. CONCLUSIONS

Revitalization of urban space is to revive - redefine the attractiveness of the place through the functional, social and aesthetic correction, resulting in increased vitality of space. In this sense, the definition of revitalization, urban design regeneration of matter - the public spaces - streets or squares is one of the tools which give hope but no guarantee of actual recovery of the area. Another tool may be the cultural activation, economic, social, etc. During the process of revitalizing the sustainable renewal should be a place's image in the minds of residents and regular users as a place of value. According to today's demand for good public spaces, it is good if as a result of these actions the city will receive a place understood as a vital space - an attractive, intriguing, is not devoid of aesthetic qualities and full of people - its members and elements simultaneously. Such thinking is close to the idea of raising the value of "Placemaking" or public spaces to the rank of activating local communities and building the unique identity of places and integrating them with the social tissue. Improving the aesthetic quality of the square space - nice looking, more attractive place as a background to everyday events. The vitality of the place should drive also, cultural magnets. This place is worth a visit because there is always a chance to experience or seeing something interesting. Regeneration of urban tissue is thus part of the revitalization, resulting in the living spaces of the city recovers.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Franta A., 2009, *Uroda miasta – uroda komunikatywności* [w:] *Uroda Miasta* z cyklu *Odnowa Krajobrazu Miejskiego*, wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice, s.57-66,
- [2] Gehl J., 2009, *Życie między budynkami*, wyd. RAM, Kraków,
- [3] Hrabiec A., 2010, *Przestrzeń formy, forma przepływu*. *Przestrzeń i Forma*, nr 14, s.187-194, Szczecin,
- [4] *Jak przetworzyć Miejsce, Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*.2009, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, ss.140, Kraków,

- [5] Jeleński T., 2007, *Ludzie w krajobrazie miasta* [w:] Czasopismo Techniczne, zeszyt 10, Międzynarodowy Kongres Polskich Architektów Krajobrazu, wyd. politechniki Krakowskiej, Kraków s.140-142,
- [6] Jeleński T., 2009, *Estetyzacja i stosowność w krajobrazie urbanistycznym* [w:] *Uroda Miasta z cyklu Odnowa Krajobrazu Miejskiego*, wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice, s.109-150,
- [7] Kosiński W., 2008, *Preliminaria badań nad problematyką: Piękno miasta* [w:] *Przestrzeń i Forma*, nr 10, s.13-42, Szczecin,
- [8] Kosiński W., 2009, *Uroda miasta – wyraz kultury społeczeństwa* [w:] *Uroda Miasta z cyklu Odnowa Krajobrazu Miejskiego*, wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice, s.479-488,
- [9] Kostarczyk A., 2010, Studium urbanistyczno-konserwatorskie dla koncepcji programowo-przestrzennej zagospodarowania Placu Wałowego w Gdańsku, załącznik do regulaminu konkursu, maszynopis niepublikowany, Gdańsk,
- [10] Loegler R., 2011, *Miasto to nie architektoniczna zabawa*, wyd. RAM, Kraków-Białystok,
- [11] Norberg-Schulz Ch., 2000, *Bycie, przestrzeń i architektura*, wyd. MURATOR, Warszawa
- [12] Pawłowska K., 2001, *Idea swojskości miasta*, wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.

O AUTORZE

Absolwent Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej na kierunku Architektura Krajobrazu. Asystent w Pracowni Projektowania Architektury Krajobrazu PK. Rozwija zainteresowania tematami szeroko rozumianej kreacji w przestrzeniach publicznych. Laureat konkursów architektoniczno - krajobrazowych.

AUTHOR'S NOTE

Graduated from the Faculty of Architecture of Cracow University of Technology majoring in Landscape Architecture. Assistant in Landscape Architecture. Develops interest in the broader themes of creation in public spaces. Winner of landscape architectural competitions.